

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

А.А. КЕНДЮХОВА

**ПРОФЕСІЙНЕ ПОРТФОЛІО:
ТЕРИТОРІЯ УСПІХУ
СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА**

Навчально-методичний посібник

Кіровоград
2016

УДК 371.39
ББК Ч 49
К 33

*Друкується за рішенням науково-методичної ради
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 22 грудня 2015 року, протокол № 5)*

Кендюхова А.А. Професійне портфоліо: територія успіху сучасного педагога: [навчально-методичний посібник] / А.А. Кендюхова. – Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. – 36 с.

Рецензенти:

- М.М. Дубінка** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;
- А.М. Гельбак** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

У посібнику здійснено аналіз наукових підходів до розуміння поняття «портфоліо», розкрито досвід європейської освіти щодо впровадження портфоліо як самостійної технології оцінювання; окреслено переваги портфоліо під час формування професійних компетенцій педагогів. Застосування професійного портфоліо як освітньої технології в процесі діяльності дозволить педагогу створити умови для розвитку необхідних якостей фахівця нової формації, розробити інструмент для професійної самореалізації.

Матеріали посібника адресовані педагогічним працівникам для ознайомлення з теорією та практикою створення власного професійного портфоліо.

Відповідальна за випуск – Корецька Л.В.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ 1. Сутність поняття «портфоліо» в теорії та історії педагогіки.....	6
1.1. Досвід країн світу в пошуках педагогічного портфоліо.....	6
1.2. Етимологія терміна «портфоліо» та його сутність	11
Розділ 2. Філософія та концептуальне бачення технології портфоліо.....	12
2.1. Наукові підходи до розробки педагогічного портфоліо.....	13
2.2. Функції портфоліо в структурі педагогічної діяльності.....	14
2.3. Цілепокладання та види портфоліо.....	15
Розділ 3. Професійне портфоліо як інструмент самооцінки.....	18
3.1. Специфічні характеристики професійного портфоліо.....	18
3.2. Етапи та правила створення портфоліо педагога.....	19
3.3. Структура професійного портфоліо.....	20
3.4. Особливості атестаційного портфоліо.....	25
3.5. Портфоліо вчителя, який працює в умовах інклюзивного навчання.....	28
3.6. Орієнтовна структура портфоліо методиста	30
3.7. Експертиза та оцінювання професійного портфоліо.....	30
Перелік рекомендованих джерел.....	33
Додаток	
Орієнтовний проект Положення про портфоліо педагога	34

ПЕРЕДМОВА

В сучасних умовах зростають вимоги до формування професійних компетенцій педагога. Здатність вчителя самостійно здійснювати інформаційно-пошукову діяльність, самопрезентацію, самоаналіз і самооцінювання професійних досягнень виступає необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності фахівця. Застосування професійного портфоліо як освітньої технології в процесі діяльності педагога дозволяє створити умови для розвитку необхідних якостей фахівця нової формації, надає йому інструмент для професійної самореалізації. Досвід європейської освіти у впровадженні портфоліо, створенні спеціальних інститутів для визначення ресурсів портфоліо свідчать про визнання освітянською спільнотою великого потенціалу портфоліо як самостійної технології. Проте широкому впровадженню технології професійного портфоліо в практику сучасної школи перешкоджає недостатня методична розробленість проблеми.

Мета посібника «Професійне портфоліо: територія успіху сучасного педагога» - аналіз можливостей технології портфоліо для формування професійних компетенцій як складової педагогічної майстерності педагогів.

Основні завдання:

- розкрити сутність поняття в педагогічній науці та практиці;
- здійснити характеристику сучасних поглядів на стан проблеми;
- систематизувати практичні рекомендації з упровадження технології портфоліо.

Проблема, яка розглядається, є складною і багатогранною, розкриття її сутності не обмежується висвітленням в одному посібнику. Тому пропонуємо до уваги читачів лише деякі аспекти розуміння та застосування технології портфоліо, які, на нашу думку, є найбільш важливими для початку роботи над створенням власного професійного портфоліо.

Актуальність та публікації з проблеми дослідження

Портфоліо розглядається сучасними науковцями як ресурсна освітня технологія. На сьогодні питання розробки технології портфоліо вчителя вивчалось російськими дослідниками (Е.Безукладніков, О.Григорьєва, Л.Іванова, О.Смолянінова, Т.Новікова, М.Пінська та інші). У практичній діяльності педагогічних працівників навчальних закладів освіти портфоліо широко застосовується для презентації професійних надбань педагога, як інструмент оцінювання його компетентності. Дедалі популярнішим портфоліо стає в системі підготовки майбутнього педагога. Так, наприклад, розбудові проблеми портфоліо студента присвячені роботи Н.Бідюк, С.Куку, О.Набоки, І.Фільо та ін. Професійне портфоліо застосовується як інноваційна технологія підвищення педагогічної майстерності вчителів та педагогічних кадрів професійно-технічних навчальних закладів, проте в практиці навчальних

закладів загальної середньої та дошкільної освіти портфоліо ще не набуло належного поширення.

Проведений аналіз наукових публікацій показав неузгодженість термінології та відсутність єдності в розумінні науковцями поняття «портфоліо», потребує дослідження проблема застосування й оцінювання портфоліо.

На сучасному етапі розвитку освіти все більше педагогічних колективів для створення ефективної оцінювальної системи керуються новими стандартами освіти, у яких враховано вдосконалену технологію оцінювання, визначення готовності випускника основної школи до обґрунтованого вибору подальшого напрямку професійного навчання, а також закріплення навичок самоаналізу щодо результатів власної навчальної діяльності, здійснення самооцінки. Це означає, що процес оцінювання слід будувати так, щоб навчити школярів оцінювати власні навчальні успіхи самостійно, процедура само- і взаємооцінювання стає обов'язковим елементом освітнього процесу. На основі аналізу сучасних педагогічних технологій оцінювання досягнень педагога можна сформулювати так звану накопичувальну систему оцінки професійних досягнень, яка дає можливість посилити комплексність, повноцінність оцінки й наповнити її об'єктивною характеристикою результатів професійної діяльності. Це передбачає розробку і впровадження технології *портфоліо*, яка дасть можливість розв'язувати окреслені проблеми. Технологія портфоліо не може існувати окремо для кожної категорії учасників навчально-виховного процесу, оскільки мова йде про системний підхід щодо виваженого та повноцінного функціонування. У свою чергу це означає, що існує її однозначний вплив на підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників щодо розширення уявлення про «портфоліо» та результати його впровадження в практичній діяльності; удосконалення вмінь використання технології проектної діяльності; розвиток навичок дослідницької підготовки педагогів до використання інструментів самодіагностики та самооцінювання; підвищення рівня аналітичної діяльності тощо.

Портфоліо дозволяє педагогу більш докладно та ґрунтовно відобразити всі свої професійні досягнення, показати знання і навички, рівень володіння методичними вміннями, сучасними інформаційними технологіями. Наявність власного професійного портфоліо є свідченням рівня результативності педагогічної діяльності. Воно стане в нагоді для атестації, працевлаштування, презентації на батьківських зборах, саморозвитку, самоосвіти й підвищення самооцінки. Будь-яка форма та вигляд створеного портфоліо (паперовий, електронний у формі папки з файлами чи презентації Microsoft PowerPoint, веб-сайт тощо) вимагає крім творчого підходу ще й певних умінь і знань для його створення.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПОРТФОЛІО»

В ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Портфоліо як ідея зібрання робіт відома ще з епохи Відродження, а досвід її використання в школі з'явився наприкінці ХХ століття в США, знайшов широке застосування в Європі і Японії. В епоху Ренесансу художники і архітектори привозили з собою «портфоліо», коли претендували на місце в академії мистецтв або на будівельний проект. За допомогою зібраних у портфоліо документів можна було скласти думку про якість їх роботи, оцінити професійний рівень претендентів.

У цьому значенні і ідея самопропозиції, і термін «портфоліо» застосовується досі серед художників, модельєрів, фотографів та митців України й інших країн світу. Ідея портфеля (папки індивідуальних досягнень педагога) стає в нашій країні дедалі популярнішою. Усе більше вчителів застосовують його у своїй практиці. Точніше, його називають портфоліо. Сьогодні говорять про нього, як один з основних освітніх трендів останнього десятиліття. Дехто з науковців стверджує, що школа ХХІ сторіччя – це «школа портфоліо», де воно (портфоліо) виступає одним з істотних елементів модернізації освіти.

Портфоліо як засіб фіксації спрямованості особистих інтересів та навчальних досягнень учнів розглядається в роботах Н.Гальської, Є. Полат, О. Прутченкова. Як метод, який розвиває вміння аналізувати та оцінювати процес розвитку особистості підкреслюють Н.Бірюкова та Н.Опаріна. В. Загвоздкін вважає портфоліо альтернативним способом оцінки.

Досвід педагогів України вказує на те, що портфоліо може бути корисним і для спеціалістів з формальною кваліфікацією, які виявлять бажання переглянути свої професійні навички і створити індивідуальний план професійного розвитку.

Проблема портфоліо вчителя розглядається в роботах Л. Васильченко, яка висвітлює питання його структури, використання в управлінському моніторинзі професійної діяльності тощо. Професійне портфоліо вчителя свідчить не тільки про якість педагогічної діяльності, рівень професійного зростання, ступінь професійної майстерності, сформованість професійної компетентності, але й про його професійний шлях.

Найбільш повно і змістовно проблема портфоліо розроблена і проходить апробацію в системі загальної середньої освіти України. Особливо це стосується початкової школи. Тут портфоліо представлено серією посібників «Скарбничка успіхів. Портфоліо» для дітей віком від 5-6 років до 4 класу (упоряд. Т.Ж. Семушина).

Розроблені та діють нормативні документи Міністерства освіти і науки України: накази Міністерства освіти і науки від 13 квітня 2011 року №329 «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» та від 21 серпня 2013 року № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із

базових дисциплін у системі загальної середньої освіти», які конкретизують дії педагогів щодо використання методу портфоліо. Це свідчить про перехід практики використання цієї технології зі статусу експериментальної в статус нормативності.

1.1. Досвід країн світу в пошуках педагогічного портфоліо

Досвід закордонних учених глибоко представлений у роботах К.Вольфа, М.Вонакотта, Д.Літта, А.Лоуренса та ін. Наприклад, європейський досвід описує портфоліо як один з інструментів визнання неформальної освіти, навчання й роботи з молоддю. Саме він, на думку авторів, є інструментом, який відображає цінності Ради Європи.

Європейське портфоліо

Європейське портфоліо було розроблене для того, щоб проілюструвати конкретні зобов'язання урядів країн-членів Ради Європи у сприянні визнання неформальної освіти та навчання молоді й компетенцій, які останні набувають у рамках роботи з молоддю. У рекомендаціях № 2003 (8) Комітету Міністрів до країн-членів (Частина III, додаток 3) прописано створення Європейського портфоліо, яке дозволить:

- виявляти, описувати та аналізувати власні компетенції;
- визначати цілі навчання та розвитку;
- проводити самоаналіз власних компетенцій;
- надавати зворотній зв'язок.

Американське портфоліо

Американське портфоліо являє собою збір і систематизацію найкращих робіт учня, що дозволяє вчителю виявити його здібності й таланти, розвивати в них навички самооцінювання. «Американське портфоліо» вміщує автобіографічний нарис, історію сім'ї школяра, перелік виняткових подій його життя, визначені самим учнем цінності та сформульовані ним самим цілі – на найближчий час і на віддалений термін. У портфоліо фіксуються вияви лідерських якостей учня як у школі, так і поза нею, перераховано виконані суспільно корисні справи, названо його досягнення в навчанні. І головне: у портфоліо зберігаються найбільш вдалі, на погляд самого учня, письмові роботи.

Учителям портфоліо школяра дає можливість краще зрозуміти його особистість і збагнути, які завдання й навчальні курси мають на нього найбільший вплив. Портфоліо ведуть одночасно з кількох предметів, проте контролює його ведення вчитель рідної мови. Наприкінці кожного семестру портфоліо оцінюється за допомогою спеціально розробленого оцінного листа. У кінці навчального року школярі презентують свої портфоліо на спеціальній конференції. Закінчивши школу, кожен випускник одержує укладене ним портфоліо з відповідними рекомендаційними листами, яке потім використовують для вступу до вищих навчальних закладів або при влаштуванні на роботу.

Європейське мовне портфоліо

Мета Європейського мовного портфоліо – стандартизація вимог до вивчення, викладання й оцінювання досягнень у галузі вивчення іноземних мов громадянами європейських країн. Дуже важливою в роботі над портфоліо є взаємодія між учнем і вчителем. У процесі спільної діяльності визначаються цілі навчальної роботи школяра й виробляються критерії її оцінювання. На думку більшості методистів, ведення мовного портфоліо приводить до альтернативного способу оцінювання навчальних досягнень школяра. Європейське мовне портфоліо – важливий елемент модернізації мовної освіти. Головне тут – не оформлення портфоліо: по суті, воно є лише побічним явищем процесу навчання, який навколо такого портфоліо вибудовується.

Європейське мовне портфоліо має реалізувати дві функції:

- соціальну – подібно до портфоліо художника, воно демонструє здібності й можливості свого укладача. Не замінюючи атестата, диплома чи сертифікатів, портфоліо є суттєвим до них доповненням, оскільки містить важливу додаткову інформацію про свого власника;

- педагогічну – сприяє розвитку логічного мислення, творчих та аналітичних здібностей і самооцінки кожного школяра, а також розвитку автономності учня в навчанні мови (кількох мов) упродовж усього життя.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти пропонують три обов'язкових компоненти мовного портфоліо (МП):

- мовний паспорт;
- мовну біографію;
- мовне досє.

Першим компонентом МП є мовний паспорт («Language Passport»), що підсумовує лінгвістичну індивідуальність його власника; особисті досягнення у вивченні мови та особистий досвід міжкультурного спілкування. Також мовний паспорт включає самооцінку учнем власних мовленнєвих компетенцій.

Європейське мовне портфоліо, розроблене за допомогою установ Ради Європи, передбачає три основні рівні володіння іноземною мовою та мовленнєвими компетенціями – А, В, С. Рівні визначаються за основними видами мовленнєвої діяльності:

- розуміння (усної форми мови – аудіювання та письмової – читання);
- говоріння (монолог як форма продуктивного говоріння або полілог як інтерактивне говоріння);
- письмо як окремий продуктивний вид мовленнєвої діяльності.

Мовний паспорт містить:

- фото учня;
- анкетні дані учня;
- особисту інформацію (хобі тощо);
- критерії оцінювання навчальних досягнень учнів;
- власну самооцінку володіння іноземною мовою.

Другим обов'язковим компонентом МП є мовна біографія («Language Biography»), яка використовується, щоб установити поточні цілі, перевірити

власні досягнення в навчанні, зареєструвати значущі етапи мовного й міжкультурного спілкування.

Мовна біографія містить:

- план роботи з предмета на тему (семестр, рік);
- таблиць оцінювання вчителем рівня володіння учнем іноземною мовою (який заповнюється у вигляді графіка з виду мовленнєвої діяльності, що оцінюється);
- таблиць самооцінки учнем власних досягнень, що дає змогу розвивати об'єктивну самооцінку.

Графіки оцінки вчителем і самооцінки учнем своїх досягнень можуть виконуватись на одному аркуші різними кольорами (teacher – червоним, student – зеленим). Це ефективний засіб самоконтролю та контролю з боку батьків. За графіком легко простежити ріст, стабільність чи спад знань учня; він є ефективним чинником розвитку самоаналізу та самооцінки учнем власних досягнень:

- аркуш самоосвіти, що дає учням право вибору теми самоосвітньої діяльності згідно з їх інтересами, рівнем володіння іноземною мовою, тобто є особистісно зорієнтованим. Це можуть бути біографії улюблених акторів, письменників, лідерів неформального середовища, сучасні пісні англійською мовою та їх переклад, кулінарні рецепти тощо;

- алгоритми окремих видів діяльності на уроці, що самостійно чи з педагогічним супроводом створені як поради з удосконалення самоосвітньої компетентності учня під час проведення уроків, підготовки до тестування («Study for Success», «Communication Plus»);

- аркуш рекордів («Self-assessment of my records»), який учень обов'язково заповнює в кінці кожної теми, де констатує здобуті особисті досягнення з різних видів мовленнєвої діяльності, а також визначає рівень володіння іноземною мовою (в обсязі вивченої теми).

Третім обов'язковим компонентом МП є мовне дос'є («Dossier»). У ньому учень збирає зразки творчих робіт («Samples of work») та документи, що засвідчують досягнення у вивченні іноземної мови.

Мовне дос'є може включати:

- творчі проекти учнів;
- доповіді з теми англійською мовою;
- кросворди з вивчених тем тощо.

Політ фантазії учнів необмежений. Аркуш свідчень про власні досягнення («Evidence of Achievements in Language Learning») – це інформаційна карта участі власника портфоліо в заходах з англійської мови, участь у предметних тижнях тощо.

Це рекомендований перелік матеріалів, які можна включити до мовного портфоліо. Кожний учитель може вносити зміни відповідно до рівня знань учнів, вікових особливостей, предмета тощо.

Таким чином, ми бачимо, що структура поетапного градуйованого оцінювання досягнень стимулює процес удосконалення й самовдосконалення,

тобто освітній процес не зупиняється після досягнення якогось певного рівня. Накопичуючи й аналізуючи свої практичні досягнення за методом портфоліо, учень застосовує набуті знання і, виходячи з життєвого досвіду, оцінює та переоцінює свою діяльність. Пройшовши впевнено цей етап, учень визначає нові цілі і перспективи. Найбільш вагомим аргументом на користь застосування МП є можливість регулярного, систематичного моніторингу пізнавальної діяльності за схемою: планування процесу вивчення й розв'язання проблеми (стратегія і тактика) – практичний результат роботи (тест, реферат, проект тощо). Тобто ключові компетентності впроваджуються в навчальний процес за алгоритмом: знання – уміння – навички – ставлення – компетентності.

Керований навчальний процес з реальним прогнозованим результатом є сьогодні інновацією в освіті. Механізмом реалізації ідеї є технологізація освіти, тобто навчальний процес розглядається як взаємодія вчителя та учня, де вчитель керує активністю учня, забезпечує мотивацію навчання. Оцінювання розглядається як елемент стимулювання та навчання. Негативна оцінка є приводом для рефлексії. Технологічна роль учителя в процесі розвитку учня визначається необхідністю за допомогою навчального матеріалу сформувати нові зони у свідомості учня, фундамент нових понять, узагальнення.

Усім цим вимогам гуманістично-інноваційної освіти нового типу відповідає автентичний метод мовного портфоліо, рекомендований лінгвістичним Комітетом Ради Європи.

Мовне портфоліо розроблене з метою:

- стимулювати вивчення іноземної мови згідно з будь-яким загальнорекомендованим рівнем упродовж усього життя людини;
- зробити процес вивчення мови більш прозорим та зрозумілим;
- формувати самоосвітню компетентність учня, що дозволить йому аналізувати й усвідомлювати власний шлях навчання, а також впливати на нього;
- формувати інноваційну особистість, розвивати вміння конструювати власні знання, орієнтуватись в інформаційному просторі; ставити перед собою задачі й поетапно розв'язувати їх;
- створювати мотивацію навчальної діяльності;
- розвивати пізнавальні організаційні навички, творчі здібності;
- формувати учнівську автономію, посиленість освіти для кожного.

Виходячи з цього, можна зазначити, що мовне портфоліо є особисто зорієнтованою формою роботи, автентичним видом оцінювання, спрямоване на виявлення та розвиток творчих здібностей кожної людини. Упровадження такої форми діяльності, як європейське мовне портфоліо, означає вихід на новий рівень самосвідомості, де кожен вибирає, оцінює, контролює процес навчання, роблячи його безперервним і сталим.

1.2. Етимологія терміна «портфоліо» та його сутність

У перекладі з різних мов слово портфоліо має практично одне й те ж значення.

Портфоліо (з *англ. portfolio*) – перелік (коротке портфоліо) або збірка (широке портфоліо) виконаних робіт та напрацювань певної особи (компанії).

Портфоліо (у перекладі з італійської) «папка з документами», «папка спеціаліста».

Портфоліо з французької *porter* – формувати, нести, *folio* – листок, сторінка, так називали альбом з фотографіями.

Portfolio в словнику іноземних слів пропонує такий переклад:

1. Предмет для збереження письмових робіт, документів: а) портфель; б) справа, папка.
2. Серія робіт, документів, паперів, об'єднаних спільною темою.
3. Папка з малюнками.
4. Папка з фотографіями.

Сьогодні існує чимало ідей щодо визначення поняття «портфоліо».

Портфоліо – 1. Папка для важливих справ, документів. 2. Набір документів, зразків робіт, фотографій та ін., які дають уявлення про запропоновані працедавцю (замовнику) можливості, послуги спеціаліста, про його досвід в обраному напрямку. (Український тлумачний словник.)

Портфоліо є дієвим механізмом фіксування професійних компетенцій учителя. Портфоліо дає об'єктивну інформацію про вчительські професійні досягнення, про реальні ролі роботи педагога, фіксує динаміку зміни якості професійної діяльності.

Портфоліо дозволяє враховувати результати, досягнуті вчителем у різних напрямах діяльності: навчальній, виховній, творчій, самоосвітній.

Портфоліо – це колекція робіт і результатів діяльності, яка демонструє зусилля, прогрес і досягнення в різних галузях.

Портфоліо педагога служить інструментом, який полегшує зовнішню експертизу діяльності вчителя і його результатів, забезпечує можливість рефлексії і самооцінки, а головне є засобом, який підтримує фахове зростання.

Портфоліо – це колекція робіт, яка демонструє зусилля вчителя, прогрес чи досягнення в певній галузі; документує набутий учителем досвід [16, С. 77].

Портфоліо (у сенсі слова) – це спосіб фіксувати, нагромаджувати борги і оцінювати індивідуальні досягнення за певний період [15, С. 93].

Розглядаючи можливості розширення використання портфоліо, можна сказати, що портфоліо – інструмент, який характеризує матеріали з різних напрямів експериментальної роботи.

Портфоліо – найзручніша форма відображення переліку й результатів проходження курсів за вибором.

Портфоліо демонструє рівень самооцінки, самоаналізу вчителя, перспективу подальшої діяльності, соціальну практику.

Портфоліо об'єднує учнів, педагогів та батьків, адже кожен з них зацікавлений у тому, щоб показати зростання учня, його активність, можливості й особливо таланти.

Особлива роль портфоліо у його виховній функції загалом і у вихованні культури представлення себе, своїх конкретних напрацювань.

Портфоліо дозволяє проаналізувати значимі професійні результати, забезпечити моніторинг професійного зростання вчителя.

Також відзначається, що портфоліо дозволяє ефективніше будувати роботу з батьками, залучаючи їх до спільної зі школою роботи.

Портфоліо – це якісно новий підхід у педагогіці суб'єкт-об'єктного типу, спрямований не лише на формування знань, умінь і навичок, але й на створення умов для саморозвитку особистості, стимулювання автономної позиції, яка виявляється у творчій, дослідницькій, проектній діяльності для досягнення конкретного результату.

Портфоліо – це спланований і спеціально організований індивідуальний підбір матеріалів і документів, який демонструє зусилля, динаміку і досягнення особистості в різних галузях професійної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ФІЛОСОФІЯ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНЕ БАЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПОРТФОЛІО

Технологія «портфоліо» – це спосіб фіксування, нагромадження і автентичного оцінювання індивідуальних освітніх результатів особистості за певний період її навчання або професійної діяльності. Портфоліо дозволяє враховувати результати з різних видів діяльності: навчальної, творчої, соціальної, комунікативної.

Застосування технології портфоліо створює умови, які сприяють підтримці та стимулюванню мотивації педагога завдяки створенню ситуації успіху; розвитку рефлексії та самооцінювання як професійних компетенцій педагога; формуванню уміння самостійно вчитися, організовувати і управляти власною діяльністю; формувати необхідні професійні та особистісні якості конкурентоспроможного педагога. Набуття досвіду поведінки в умовах здорової конкуренції сприяє забезпеченню конкурентоздатності на ринку праці майбутнього фахівця.

Досвід світових освітніх систем у застосуванні портфоліо дає змогу характеризувати портфоліо не тільки як сучасну форму самооцінювання результатів освіти, а й технологію, можливості якої ще потрібно досліджувати. Різні автори акцентують увагу на найважливіших, з їхньої точки зору, перевагах портфоліо. Так, на думку О.Г. Смолянінової, застосування портфоліо дає можливість забезпечення поглибленого навчання; забезпечення практичної стратегії для систематичного збору фактів завдяки електронному засобу збереження даних та організації діяльності; створення умов для розвитку інформаційно-комп'ютерної компетентності; одночасне досягнення кількох цілей навчального процесу (самооцінки та зовнішньої оцінки результатів

навчання) завдяки створенню власного файлу з довідкою про інструментальні засоби мультимедіа; широкого застосування інформації різного роду (текст, графіка, аудіо- й відеозапис); формування єдиного інформаційного середовища ЗНЗ завдяки розміщенню Е-портфоліо в локальній мережі або на сайті навчального закладу [4].

В умовах компетентнісної парадигми оцінювання освітніх результатів ресурси технології портфоліо набувають особливого значення. С.Ю. Куку пропонує звернути увагу на Е-портфоліо як на резюме нового покоління, що народилось як новітня система оцінювання компетенцій фахівця та динаміки становлення професіоналізму [2, с. 23].

Але, попри переваги, портфоліо має певні складності в застосуванні, що, на думку дослідників, є певними вадами технології, які стримують її широке запровадження в освітню практику. Наприклад, для залучення ресурсів існуючих різновидів портфоліо необхідне попереднє ознайомлення педагогів з алгоритмом процесу створення портфоліо, оскільки без детального інструктажу портфоліо може легко перетворитися в хаотичне зібрання робіт. Окрім того, процес створення портфоліо є складним навчальним завданням, виконання якого потребує інформаційної компетентності і додаткового часу. О.Г. Смолянінова впевнена, що подолати недоліки технології можливо, якщо чітко визначити мету та критерії оцінювання, представити презентованість стадій, мету кожної стадії та свій набір забезпечення для її досягнення [4].

2.1. Наукові підходи до розробки педагогічного портфоліо

Технологія портфоліо розроблена на основі сучасних *наукових підходів*:

- *компетентнісний*, який передбачає оцінку діяльності педагога за результатами реалізації основних професійних функцій і компетенцій;
- *діяльнісний*, який передбачає оцінку результатів і професійної компетентності педагогів відповідно за виконання основних видів діяльності: навчально-виховної, конструктивної, оціночної, здоров'язбережувальної, навчально-методичної, інноваційної, соціально-педагогічної;
- *системний*, який забезпечує оцінку рівня професійних досягнень педагога за результатами проведення комплексу експертних процедур: структурний аналіз, який сприяє виявленню системоутворюючих взаємозв'язків, визначенню змістової організації портфоліо педагога; функціональний аналіз, який дозволяє розкрити функції портфоліо в цілому та окремих його компонентів.

Переваги роботи з портфоліо

- У роботі з портфоліо важливим є не тільки сам результат, а й процес створення вчителем свого стилю роботи;
- портфоліо дозволяє зберегти індивідуальність кожного педагога;
- створення назв файлів-компонентів і робота з ними – це творчий процес, зорієнтований на самостійність вибору, уяву, відкриття, пошук;

- процес створення портфоліо, робота з ним, обмін досвідом дають авторам можливість оцінити самостійну пізнавальну діяльність та вдосконалити її.

Практична значущість портфоліо:

- атестація педагогічного працівника;
- ліцензування, атестація, акредитація навчального закладу;
- узагальнення та систематизація діяльності педагогічного працівника;
- як стимулюючий чинник.

Основна мета портфоліо:

- проаналізувати і представити значимі результати;
- забезпечити моніторинг рівня зростання особистості;
- сприяти формуванню навичок рефлексії.

Створення і просування портфоліо переслідує також ряд специфічних цілей:

1. Простежити еволюцію професійної діяльності конкретного педагога.
2. Систематизувати навчальні матеріали і напрацювання з подальшою демонстрацією адміністрації закладу та ін.
3. Продемонструвати досягнення менш досвідченим колегам.
4. Запропонувати спосіб організації того або іншого навчального курсу.
5. Створення основи для участі в конкурсних і грантових програмах.
6. Сприяти розширенню методичного діапазону освітнього закладу.

2.2. Функції портфоліо в структурі педагогічної діяльності

Функції портфоліо:

- діагностична – фіксує зміни і ріст професійної майстерності за певний проміжок часу; саме складання портфоліо дозволяє педагогічному працівнику: реально представити результати своєї роботи; побачити власні резерви; мати стимул до безперервного самовдосконалення; здійснювати безперервну діагностику результатів праці педагогічних працівників;
- мотиваційна – заохочує до ефективної роботи;
- змістова – розкриває весь спектр виконуваних робіт;
- розвивальна – забезпечує безперервність процесу зростання;
- цілепокладання – підтримує мету самовдосконалення;
- рейтингова – демонструє діапазон професійних компетентностей;
- моделююча – відображає динаміку розвитку; показує результати самореалізації; демонструє стиль викладання; допомагає проводити рефлексію, планувати діяльність;
- стимулююча – ситуації змагання, рейтингу;
- накопичувальна – збір та обробка інформації.

Вимоги до оформлення портфоліо і принципи роботи:

1. Системність і регулятивність самомоніторингу.
2. Достовірність.
3. Об'єктивність.
4. Націленість автора на самовдосконалення.

5. Структуризація матеріалів, логічність і лаконічність усіх письмових пояснень.

6. Акуратність і естетичність оформлення.

7. Цілісність, тематична завершеність представлених матеріалів.

8. Наочність результатів роботи.

9. Технологічність.

2.3. Цілепокладання та види портфоліо

За функціональністю матеріалів:

- робоче портфоліо;
- вибіркове портфоліо.

За приналежністю до суб'єкта:

1) колективне портфоліо:

- портфоліо навчального закладу;
- портфоліо методичного об'єднання;
- портфоліо класу (групи) та ін.

2) індивідуальне портфоліо:

- професійне портфоліо педагога;
- портфоліо учня (вихованця);
- портфоліо учасника конкурсу та ін.

За змістом матеріалів:

- портфоліо досягнень (найбільший акцент робиться на документи, які підтверджують успіхи в тій чи іншій сфері діяльності);

- проблемно-орієнтоване портфоліо (робота вчителя (або учня) над індивідуальною науковою, науково-методичною проблемою);

- тематичне портфоліо (акцент зроблено на представленні творчих робіт в одній або декількох сферах діяльності);

- презентаційне портфоліо (представлення основних результатів роботи за певний проміжок часу);

- комплексне портфоліо (містить елементи вищеперерахованих портфоліо);

- рефлексивне портфоліо - містить матеріали й оцінку (самооцінку) досягнення цілей, особливостей якості роботи з різними джерелами інформації, роздумів, відчуттів, сприймань.

- представницьке портфоліо – готується як підтвердження майстерності за окремими напрямками самоосвіти. Містить кращі закінчені роботи, фото, відеозаписи, матеріали на електронних носіях. Обов'язковим є письмовий аналіз.

- портфоліо документації – демонструє професійний розвиток і зростання спеціаліста, містить усі матеріали, починаючи від теми самоосвіти до практичного застосування і результату. Молодим учителям можна розпочати зі створення такого виду портфоліо, який може містити і слабкі роботи.

Найбільш уживана класифікація типів портфоліо:

- портфоліо документів – портфель сертифікованих (документованих) індивідуальних досягнень. Подібна модель передбачає можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів. Містить перелік і оцінки сертифікатів, що входять до його складу. Документи або їх копії можуть бути поміщені в додатку до портфоліо. Переваги: можливість як якісної, так і кількісної оцінки матеріалів портфоліо. Недоліки: не видно процесу індивідуального розвитку, різноманітності творчої активності, інтересів та ін.

- портфоліо робіт (процесу або показовий) – збірка різних творчих, проектних, дослідницьких робіт, а також опис основних форм і напрямів професійної і творчої активності: участь у наукових конференціях, конкурсах, проектах тощо. Переваги: якісна оцінка по параметрах повноти, різноманітності і переконливості матеріалів, якості представлених робіт; уявлення про динаміку професійної й творчої активності, спрямованості інтересів. Недоліки: якісна оцінка портфоліо доповнює підсумкову, але не може входити до рейтингу як сумарна складова.

- портфоліо відгуків – включає (1) самооцінку власних досягнень, самоаналіз різних видів професійної діяльності та її результатів, резюме, планування майбутніх освітніх етапів, а також (2) відгуки, представлені колегами-вчителями, батьками, керівництвом та ін. Може бути представлений у вигляді текстів висновків, відгуків, рецензій, есе, резюме, рекомендаційних листів. Переваги: можливість включення механізмів самооцінки, що підвищує міру усвідомленого вибору подальших напрямів як професійного, так і самовдосконалення. Недоліки: складність формалізації і обліку зібраної інформації. Не видно процесу індивідуального розвитку, різноманітності творчої активності, інтересів та ін.

- портфоліо процесу – матеріали, що характеризують освітній процес: авторські матеріали – методична і дидактична системи; освітні технології; навчальні програми і плани курсів за вибором, спецкурсів, факультативів; освітні проекти, методичні рекомендації; уживані в навчально-виховному процесі технології, у тому числі інформаційно-комунікаційні та комп'ютерні, методики, методи, засоби; диференціація й індивідуалізація освітнього процесу; робота з обдарованими дітьми тощо.

- портфоліо результатів – якісні й кількісні безпосередні і опосередковані показники результатів роботи педагога: рівень професійно-педагогічної підготовки, рівень професійно-педагогічної діяльності, рівень професійно-педагогічних результатів – особистісне зростання педагога, рівень розвитку його учнів, об'єктивність оцінки результатів діяльності.

За складом матеріалів:

Просте – це тематичне портфоліо: документальні, процесуальні.

Комплексне (інтегроване) портфоліо відображає декілька позицій: відгуки й результати; процеси й результати. Практика роботи закладів освіти свідчить про те, що педагоги найчастіше використовують комплексне портфоліо, що дозволяє їм забезпечувати системність того або іншого виду

діяльності, що реалізовується. Зміст матеріалів портфоліо визначається конкретними завданнями, які ставить перед собою вчитель.

Нові форми портфоліо:

- електронне портфоліо (Е-портфоліо);
- веб-портфоліо;
- паспорт компетенцій і кваліфікацій;
- європейське мовне портфоліо (єдиний європейський зразок, прийнятий радою Європи).

Портфоліо може бути як на папері, так і в електронному вигляді. Електронне портфоліо (Е-портфоліо), у свою чергу, може зберігатись локально (бути доступним лише визначеному колу людей) та глобально (бути доступним для всього світу користувачів Інтернету). Глобально доступне портфоліо інакше називається веб-портфоліо.

Спектр діяльності сучасного педагога є настільки широким, що зібрати до купи всі результати навчальної та позаурочної діяльності в одному документі просто неможливо. У цьому випадку краще створити електронне портфоліо, яке об'єднає весь набір робіт учителя або учня і представить усі аспекти діяльності у вигляді повної картини.

Багато авторів трактують електронне портфоліо вчителя як певний набір документів зібраний на комп'ютері. Такий підхід має право на існування, але він застарілий. Упродовж останніх років Інтернет набув дуже великого поширення, а аудиторія його настільки виросла, що неоприлюднене в Інтернеті у вигляді сайту, блога вчителя портфоліо можна вважати «недопрацьованим». Сотні людей не матимуть змоги знайти Ваш сайт-портфоліо, не зможуть оцінити його відповідно, прокоментувати його, скористатися новими педагогічними ідеями, запозиченими з Вашого сайту-портфоліо. Портфоліо, яке розміщено в теці на комп'ютері не матиме ніякої цінності ні для Вас, ні для громадськості. Публікація портфоліо в мережі у вигляді сайту, блога вчителя є досить актуальною сьогодні.

Безумовно, у зацікавленого вчителя має бути і паперовий еквівалент електронного портфоліо у вигляді теки з документами. Це має бути короткий витяг на кількох аркушах, який включає в себе основні моменти професійної діяльності. Паперовий варіант портфоліо педагога неодмінно повинен містити згадку про особистий сайт-портфоліо і кілька посилань на нього.

РОЗДІЛ 3. ПРОФЕСІЙНЕ ПОРТФОЛІО ЯК ІНСТРУМЕНТ САМООЦІНКИ

Професійне портфоліо це збірка систематизованих та узагальнених матеріалів, документів та інших свідоцтв про підвищення професійної майстерності, творчих робіт педагогічного працівника, опис основних напрямів і форм його навчальної, методичної, інноваційної та творчої діяльності.

Портфоліо вчителя – це спосіб фіксування, накопичення матеріалів, що демонструють рівень професіоналізму вчителя та вміння розв’язувати завдання, пов’язані з його професійною діяльністю.

Портфоліо вчителя – це показник рівня підготовленості педагога, його активності в навчальній і позаурочній діяльності.

Портфоліо педагога – це альтернативна форма оцінювання професіоналізму і результативності його роботи під час проведення атестації педагогічних працівників.

3.1. Специфічні характеристики професійного портфоліо

Мета створення портфоліо педагога:

Кожний учитель повинен мати «досье успіхів», у якому відображається все цікаве та значуще в його житті. Таким досье може стати сайт або портфоліо вчителя.

Головне призначення портфоліо – продемонструвати найважливіші результати власної практичної діяльності (реалізовані проекти, участь в олімпіадах, конкурсах та ін.):

- визначення динаміки значимих самоосвітніх результатів у цілому;
- забезпечення відстеження індивідуального прогресу вчителя в широкому освітньому контексті
- демонстрація його здібностей до практичного застосування освітніх надбань.

Портфоліо дозволяє педагогу проаналізувати, узагальнити й систематизувати результати своєї роботи, об’єктивно оцінити власні можливості й спланувати дії щодо подолання труднощів і досягнення кращих результатів.

Портфоліо дозволяє вирішити ряд завдань методичної роботи:

- розвинути і постійно підтримувати мотивацію, готовність педагога до свідомої ефективної цілеспрямованої самоосвіти;
- розвинути рефлексивну діяльність та здатність до самооцінювання, розширити можливості самонавчання;
- прискорити процес оцінювання, визначивши діапазон професійних можливостей учителя;
- фіксувати зміни й зростання за певний час;
- забезпечити неперервність самоосвіти;
- сприяти персоналізації післядипломної освіти педагога в міжкурсовий період, підвищенню рівня його методичної культури.

Найпоширеніші види портфоліо вчителів:

- **портфоліо досягнень** – найбільший акцент робиться на документи, що підтверджують успіхи в професійній діяльності;
- **презентаційне портфоліо** – необхідне під час влаштування на нове місце роботи;
- **проблемно-тематичне портфоліо** – відображає результати творчої роботи в різних сферах діяльності з певної теми (методичне портфоліо, портфоліо навчальної роботи);
- **комплексне портфоліо** – об'єднує вище згадані види портфоліо або їх частини;
- **портфоліо-власність** – створюється для себе;
- **портфоліо-звіт** – збирається для презентації, виступу, творчого звіту;
- **рефлексивне портфоліо** – містить матеріали й оцінку (самооцінку) досягнення цілей, особливостей роботи з різними джерелами інформації;
- **проблемно-орієнтоване портфоліо** – включає матеріали, що відображають цілі, процес і результат вирішення проблеми;
- **представницьке портфоліо** – готується як підтвердження педагогічної майстерності. Містить зразки кращих робіт, фото, відеозаписи, матеріали на електронних носіях. Обов'язковим є письмовий аналіз.

3.2. Етапи та правила створення портфоліо педагога

Етапи роботи над створенням портфоліо

1. Постановочний етап.

Мета: ознайомлення з темою, призначенням роботи; планування роботи з портфоліо.

Зміст роботи: визначення мети, виду, структури портфоліо, термінів створення, періодичності роботи.

2. Пошуково-аналітичний етап.

Мета: збір, обробка та систематизація інформації.

Зміст роботи: збір матеріалів та їх аналіз.

3. Підсумковий етап.

Мета: рефлексія власної діяльності.

Зміст роботи: презентація портфоліо.

Основні принципи складання портфоліо вчителя:

- системність;
- повнота і конкретність представлених матеріалів;
- об'єктивність інформації;
- виваженість та логічність побудови;
- презентабельність.

3.3. Структура професійного портфоліо

У практиці розробки національного портфоліо ще не існує загальноприйнятої моделі, воно дуже індивідуальне. Значну роль у формуванні портфоліо відіграє специфіка виду, у рамках якого воно створюється. Та все ж є загальні елементи, компоненти, які можна відстежити. Серед них:

Інформація «від себе» – формулювання педагогічної філософії педагога; опис використовуваних методик; назва дисциплін, що розробляються; представлення освітніх цілей і завдань.

Інформація «від інших» – відгуки колег, учнів, батьків про курси, навчальні програми, тести, стиль проведення занять, позашкільну діяльність та ін.

Приклади навчальних заходів – досягнення учнів, результати дослідницької роботи учнів, приклади есе та ін.

Основні умови складання портфоліо вчителя:

- об'єм портфоліо вчителя не повинен перевищувати 8-10 сторінок + додаток (за деякими рекомендаціями загальний обсяг сягає 70 стор.);

- зібрана інформації в портфоліо педагога підпорядковується двом основним правилам: послідовність і зрозумілість;

- усі заявлені педагогічні вміння підтверджуються прикладами проведених викладачем заходів;

- грамотно складене портфоліо вчителя відповідає, в першу чергу, на питання «Про що?», потім «Яким чином?», і лише опісля на питання «Що вийшло?», «Який результат отримано?».

Матеріали, що підтверджують педагогічні принципи вчителя:

- співпраця з колегами, що сприяла підвищенню ефективності роботи (взаємовідвідування навчальних занять, виховних заходів з наступним аналізом; майстер-класи; тренінги тощо);

- відеозапис типового заняття педагога;

- матеріали, що підтверджують ефективне використання технічних засобів навчання, наприклад, комп'ютера, аудіо- і відеоапаратури та ін.

Приклад структури-плану портфоліо вчителя:

1. Виконувані обов'язки.

2. Формулювання педагогічної філософії викладача.

3. Цілі, стратегії, методології.

4. Опис навчальних курсів.

5. Засоби вдосконалення педагогічної діяльності (конференції, курси підвищення кваліфікації, майстер-класи).

6. Результати діагностики учнів за визначеними навчальними програмами.

7. Приклади досягнень учнів.

8. Намічені професійні перспективи.

9. Додатки, що підкріплюють заявлені раніше положення.

Класична структура портфоліо

Аналіз існуючих у літературі поглядів на структуру портфоліо вчителя доводить, що сьогодні найбільш поширеною в педагогічній практиці є приблизно така побудова:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Творча візитка автора.
4. Стисла трудова біографія.
5. Педагогічне кредо.
6. Тема портфоліо.
7. Мета ведення портфоліо.

8. Мета й основні завдання професійної діяльності автора на конкретний період.

9. Авторські документи та матеріали з досвіду роботи.

10. Рефлексивні записки з аналізом процесу індивідуального або колективного розвитку, творчої активності і найраціональніших форм роботи, засобів досягнення поставленої мети.

Автор цього посібника та багато інших авторів, дотримуються думки про представлення структури у більш спрощеному вигляді, яка може складатися з чотирьох компонентів з такими орієнтовними назвами:

▪ *професійний портрет* – призначений для надання інформації про автора портфоліо;

▪ *колектор професійної діяльності* – у цьому розділі відображається систематизований та конкретизований вигляд основних напрямів (розділів) вміщених матеріалів;

▪ *робочі матеріали професійної діяльності* – містить усі матеріали, що створені й систематизовані автором портфоліо та представлені в колекторі;

▪ *досягнення* – у ньому знаходяться матеріали, які, на думку автора, відображають його кращі результати і демонструють результативність діяльності.

Правила складання портфоліо:

- якомога точніше формувати зміст портфоліо, самокритично оцінивши свої можливості й здібності;

- визначати вигляд і структуру портфоліо, види рефлексії і критерії оцінки;

- документи й матеріали розташовувати в певному порядку (скласти їх перелік допоможе конкретизуючий колектор);

- усі документи потрібно датувати, у них повинні бути вказані посади і звання рецензентів, авторів рекомендацій;

- важливо періодично поповнювати портфоліо новими матеріалами і відстежувати результати роботи відповідно до поставлених цілей;

- вказувати джерела використаної для роботи інформації, описувати засоби і методи роботи;

- постійно робити замітки рефлексій.

Діагностика професійної діяльності дозволяє:

- враховувати результати, досягнуті вчителем у різноманітних видах діяльності;
- бачити свої резерви;
- мати стимул до неперервного саморозвитку;
- забезпечувати накопичення інформації, необхідної для:
 - ✓ підвищення або підтвердження кваліфікаційної категорії вчителя;
 - ✓ своєчасної фіксації реальних змін і зростання професійної майстерності педагога.

Вимоги до педагога, який створює портфоліо:

- високий рівень теоретичної і науково-методичної підготовки;
- розуміння актуальності проблеми портфоліо;
- суспільна і практична значущість;
- можливість розробки педагогом вибраної теми;
- уміння планувати та вести облік власного досвіду;
- здатність до самоаналізу та самооцінки;
- розуміння ефективності і стійкості результатів, оригінальність, творчість, новаторство;
- здатність до узагальнення досвіду роботи, висновків.

Орієнтовна структура загально професійного (універсального) портфоліо

1. Загальні відомості про вчителя (портрет).

Прізвище, ім'я, по батькові позначати яскраво і чітко, щоб з перших секунд перегляду портфоліо педагога вони добре запам'яталися.

Освіта

У цьому розділі потрібно вказати свою основну спеціальність і кваліфікацію за дипломом. Якщо дипломів кілька, то всі їх треба перерахувати.

Трудовий і педагогічний стаж роботи

У цьому розділі відображено Ваш кар'єрний ріст. Не забувайте оновлювати його! Тут потрібно вказати всі навчальні заклади, у яких Вам доводилося працювати. Цей розділ один з найбільш важливих, оскільки демонструє педагогічний досвід і його різноманітність, а це один з ключових параметрів оцінки діяльності вчителя.

Підвищення кваліфікації

Вказати курси (де і коли проходили, їх проблематика), семінари, у яких Ви брали участь. Можливо, Ви були організатором подібних курсів або семінарів – це також варто зазначити.

Нагороди, грамоти, листи подяки

Інформація цього розділу демонструє процес індивідуального розвитку педагога. У ньому можна писати все! Головна порада – розміщувати нагороди, грамоти та листи-подяки слід у порядку значимості. Останні рядки розділу зазвичай отримують менше уваги, тому намагайтеся найбільш вагоме розмістити під № 1.

Копії документів

Цей розділ найбільш важливий для портфоліо. Вкладайте до нього копії документів, що підтверджують наявність дипломів, наукових ступенів, почесних звань, нагород, грамот і листів-подяк.

Для електронного портфоліо все простіше. Розмістіть скан-копії документів в окремій теці на Вашому сайті вчителя, а в розділах «Освіта» і «Підвищення кваліфікації» рядки з описом дипломів зробіть у вигляді гіперпосилань таким чином, щоб при натисканні на них відкривалися збережені зображення Ваших атестатів та інших документів.

2. Методична діяльність.

До цього розділу відносяться методичні матеріали, що показують рівень професіоналізму педагога:

- обґрунтування вибору освітньої програми і комплекту навчально-методичної літератури;
- мотивація вибору освітніх технологій, що використовуються;
- обґрунтування застосування у своїй практиці тих чи інших засобів педагогічної діагностики для оцінки освітніх результатів;
- використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі, технологій навчання дітей з проблемами розвитку та ін.;
- робота в методичному об'єднанні, співпраця з районним методичним центром, ВНЗ та іншими установами;
- участь у професійних і творчих педагогічних конкурсах, методичних і предметних тижнях;
- організація та проведення семінарів, круглих столів, майстер-класів тощо;
- проведення наукових досліджень;
- розробка авторських програм;
- написання рукописів кандидатської або докторської дисертації;
- підготовка творчого звіту, реферату, доповіді, статті.

3. Навчальна діяльність з предмета.

Розділ має містити наступні документи:

- перелік творчих робіт, рефератів, навчально-дослідних робіт, проектів, виконаних учнями з предмета;
- список переможців олімпіад, конкурсів, змагань, інтелектуальних марафонів та ін.;
- сценарії позакласних заходів, фотографії й диски з записами проведених заходів (виставки, предметні екскурсії, КВК, брейн-рінги тощо);
- програми роботи гуртків та факультативів;
- інші документи.

4. Навчально-матеріальна база.

У цьому розділі міститься виписка з паспорту навчального кабінету (за наявності):

- перелік словників та іншої довідкової літератури з предмета.

5. Виховна діяльність

- робота з батьками;
- робота з класом;
- індивідуальна робота з учнями.

6. Результати педагогічної діяльності.

У цьому розділі мають бути зібрані:

- матеріали, що демонструють результати засвоєння учнями освітніх програм і рівень сформованості в них ключових компетентностей з предмета, що викладається;

- порівняльний аналіз діяльності педагогічного працівника за 3 роки на підставі контрольних зрізів, участі вихованців у шкільних та інших олімпіадах, конкурсах;

- результати поточної та підсумкової атестації учнів;

- відомості про наявність медалістів;

- відомості про вступ до ВНЗ і т.п.

Матеріали цього розділу складають уявлення про динаміку результатів педагогічної діяльності вчителя.

Методика наповнення портфоліо:

Перш ніж почати формувати портфоліо, необхідно сформулювати цілі його створення, тобто відповісти на ряд питань:

1) Що(хто) позиціює: установа; конкретний підрозділ; послуга, яку будуть надавати; творчий колектив; особистість тощо.

2) Яка мета збору інформації:

- показати себе;

- залучити клієнтів (наприклад, здібних учнів до вашої школи);

- здійснити аналіз поточної діяльності;

- оцінити результати роботи;

- підвести підсумки за конкретний період та ін.

Яке призначення і подальше використання портфоліо:

- презентація для педагогічних працівників різних рівнів;

- пошук спонсорів тощо.

Загальні вимоги до оформлення портфоліо в паперовому вигляді:

- наявність змісту-переліку матеріалів;

- наявність пояснювальної (супроводжуючої) записки – вступ або мета створення тощо (рекомендовано до 3 сторінок) – подається в частині «Портрет»;

- загальний обсяг матеріалів портфоліо – еквівалент 30-70 сторінок формату А4 (шрифт 12 пт, міжрядковий інтервал 1,5), кожен окремий матеріал повинен датуватися.

Форма подачі матеріалів у розділах довільна, у цьому підході відображається суб'єктивний характер роботи з портфоліо. Кількість обов'язкових рубрик встановлюється окремо: вона повинна бути необхідною і достатньою для відображення особливостей портфоліо.

Максимально структурована та формалізована інформація (у вигляді таблиць, графіків, схем тощо) сприймається швидше та є більш зрозумілою для сприйняття, не вимагає додаткових пояснень від автора. Оскільки швидко зорієнтуватися в значній кількості неструктурованого тексту та зробити висновки щодо якості виконаної роботи та рівня професіоналізму автора дуже складно.

Орієнтовні вимоги та рекомендації до оформлення презентації в MS PowerPoint

1. Загальна кількість слайдів – 10-25 шт.
2. Титульний слайд з назвою теми, інформацією про автора, датою.
3. Зміст презентації, бажано з відповідними гіперпосиланнями.
4. Наявність для кожного слайду: заголовків, дати, ПІБ автора (розміщується в нижньому колонтитулі).
5. Чітка структура кожного слайду.
6. Оптимальність обсягу інформації на слайдах (уникати перевантаження слайдів інформацією).
7. Дотримання принципу «необхідно і достатньо» у відборі інформації для слайдів.
8. Єдиний стиль в оформленні.
9. Час на публічне представлення презентації (проговорення тексту всіх слайдів) – до 10 хвилин.
10. У разі необхідності розміщення в презентації великої кількості грамот, фотографій тощо, винесіть їх в окрему презентацію (щоб можна було переглянути за бажанням).

Основні помилки при створенні портфоліо

1. Порушення принципу добровільності при зборі документів і формуванні портфоліо.
2. Копіювання змісту та структури портфоліо в колег.
3. Формалізація і змагання при зборі портфоліо.
4. Збір в портфоліо лише офіційних документів.
5. Включення до портфоліо всіх без виключення зібраних документів і матеріалів.
6. Підміна портфоліо обов'язковою атестаційною характеристикою.
7. Заміна систематичної роботи над портфоліо разовою акцією.
8. Завищені вимоги до зовнішнього оформлення портфоліо.
9. Прагнення оцінити балами, рейтингами всі матеріали портфоліо.
10. Відсутність єдності оцінки матеріалів портфоліо.

3.4. Особливості атестаційного портфоліо

«Атестаційне портфоліо» педагога – це систематизація й узагальнення набутого досвіду.

«Атестаційне портфоліо» педагог готує на основі «професійного портфоліо», у якому накопичуються найкращі матеріали його професійної діяльності в міжатестаційний період (до 5 років). Створення і комплектування «Атестаційного портфоліо» передбачає відбір матеріалів, які ілюструють результативність роботи педагога.

Орієнтовна структура атестаційного портфоліо:

I. Титульна сторінка

1. Назва закладу, установи, де працює вчитель (зверху).
2. Тема досвіду (посередині).
3. ПІБ.
4. Посада.
5. Кваліфікаційна категорія, педагогічне звання (у правому нижньому куті).
6. Місто, рік (внизу).

II. Відомості про педагога

1. ПІБ.
2. Дата народження.
3. Освіта (що саме і коли закінчив, фах за дипломом).
4. Місце роботи, посада.
5. Загальний стаж педагогічної діяльності.
6. Стаж роботи на даній посаді.
7. Державні нагороди, звання.
8. Дата, форми та результати підвищення кваліфікації.
9. Дата, результати попередньої атестації.
10. На яку категорію претендує.

III. Атестаційний лист попередньої атестації (ксерокопія)

IV. Посвідчення про проходження курсів підвищення кваліфікації (ксерокопія)

V. Анотація (готує керівник шкільного методичного об'єднання (обсяг 1 сторінка)

Анотація – коротка характеристика опису досвіду, у якій стисло викладається зміст досвіду, дається його оцінка.

Алгоритм написання анотації:

- загальна інформація про педагога;
- рівень професіоналізму;
- робота над темою досвіду;
- результати пошуково-творчої діяльності;
- знання індивідуально-психологічних особливостей учнів;
- шляхи реалізації обраної теми досвіду;
- упровадження методів, прийомів та педагогічних технологій у практичну діяльність (що саме?);

- результативність досвіду (досягнення учнів) та репрезентативність досвіду (де, коли, ким заслуховувався, вивчався, упроваджувався тощо).

VI. Відгук на професійну діяльність працівника (готує заступник директора з НВР)

1. Структура відгуку про досвід роботи педагога (ППП) з проблеми _____.
2. Відзначити творчий підхід до процесу навчання, викладання та виховання.
3. Рівень науково-теоретичної підготовки.
4. Рівень інтенсифікації і результативності проведених уроків.
5. Організація і результативність навчальної та позакласної роботи з обдарованими дітьми.
6. Різноманітність форм і методів, прийомів роботи.
7. Результативність роботи педагога в площині визначеної теми.
8. Висновки, рекомендації.

VII. Опис досвіду роботи вчителем (самоаналіз досвіду роботи) – обсяг не менше 5 сторінок.

У самоаналізі висвітлюється тема досвіду, розкривається основна педагогічна ідея, технологія реалізації, інноваційна значущість цієї теми та її складових.

Алгоритм опису досвіду педагога

1. ВСТУП. Наукове обґрунтування обраної теми:

- актуальність;
- провідна ідея досвіду;
- місце, роль і значення даної проблеми в діяльності школи, автора;
- пріоритети, що впливають на розв'язання зазначеної проблеми;
- шляхи вирішення завдань.

2. ОСНОВНА ЧАСТИНА. Система роботи педагога.

Основна частина передбачає виклад інформації про дослідження проблеми або розробку провідної ідеї досвіду, узагальнення результатів щодо створення реальної картини досвіду, показ конкретних зв'язків педагогічних напрацювань і здобутків у такій послідовності:

- розкриття динаміки й стану розробки визначеної проблеми на основі аналізу особистого досвіду;
- зміни в роботі протягом періоду апробації педагогічних технологій, різних форм, методів і прийомів педагогічної діяльності;
- визначення ефективності застосованих педагогічних технологій, методів, прийомів тощо;
- чим конкретно визначаються досягнення;
- як усі заходи, зміни в діяльності педагога позначились на кількісних та якісних показниках.

3. ВИСНОВКИ.

- оцінка одержаних результатів роботи;
- результативність роботи над зазначеною темою в міжтестастійний період (реальний приріст знань, умінь, навичок, якостей учнів, поліпшення

показників роботи з обдарованими дітьми, науково-методичної роботи в навчальному закладі тощо);

- визначення проблем та шляхи їх вирішення;
- визначення перспектив своєї роботи.

VIII. Бібліографія

подається список використаної літератури (оформляється згідно з загальноприйнятими правилами).

IX. Додатки

До цього пункту можуть входити:

- матеріали, що відображають методичну роботу автора (не конспекти чи сценарії уроків, а методичні розробки окремих занять, системи занять, програм, спецкурсів, факультативів, творчі проекти);
- різноманітні дидактичні і роздаткові матеріали, тематичні схеми, таблиці, макети посібників, міні-хрестоматій, збірників тощо;
- авторські видання та публікації.

X. Результативність педагогічної діяльності (відповідно до інформації про фахову діяльність педагогічного працівника в таблицях).

XI. Матеріали, що підтверджують результати професійної діяльності (грамоти, дипломи, сертифікати тощо).

3.5. Портфоліо вчителя, який працює в умовах інклюзивного навчання

В інклюзивному класі портфоліо є важливим засобом контролю та оцінки, який ґрунтовно доповнює критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. Як зазначає Овертон (Overton, 2006) портфоліо – це «зібрання робіт учня, що забезпечує цілісне бачення його слабких та сильних сторін». У цьому полі вагомим є портфоліо, яке веде вчитель. Таке портфоліо дає змогу розв'язати проблему пов'язану з розробкою індивідуального навчального плану. Як відомо, навчання дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі може здійснюватися за індивідуальним навчальним планом, розробленим на основі програми масової школи. Учень може навчатися за індивідуальним навчальним планом розробленим на основі програми спеціальної школи, яку рекомендує психолого-медико-педагогічна консультація. Вибрати навчальну програму та розробити на її основі індивідуальний навчальний план допоможуть матеріали портфоліо вчителя. Вони знадобляться для обговорення з батьками динаміки навчальних досягнень учня впродовж певного часу та визначення подальшої стратегії навчання за їхньої участі.

Як відомо, навчання дітей з особливими освітніми потребами ґрунтується на ідеї корекційного розвитку психічної сфери (пізнавальних процесів, мовленнєвої діяльності, особистості) під час навчання в процесі цілеспрямованого корекційного впливу. Особливістю навчальних програм спеціальної школи або адаптованих навчальних програм масової школи є визначення спрямованості корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати, де мають бути представлені напрями корекційно-розвивального

впливу, який слід здійснювати на матеріалі теми, що вивчається, і який охоплює процеси пізнавальної діяльності (сприймання, пам'яті, мислення), мовленнєвої діяльності та корекційний розвиток особистості. Результати корекційно-розвивального впливу, які можна простежити в діяльності учня, повинні входити до портфоліо вчителя. Ці матеріали використовуються для обговорення стратегії корекційного впливу на розвиток учня з психологом, логопедом, батьками, а в разі потреби і з дитячим психоневрологом. Як вже зазначалося, портфоліо має бути *процесуальним*, тобто охоплювати певний період навчальної діяльності і *візуальним* (роботи учня вчитель збирає в папку, коробку для паперів тощо). До портфоліо потрібно вносити матеріали, які ілюструють не лише труднощі в навчальній діяльності та процес їх усунення, а й досягнення дитини.

Таким чином, портфоліо вчителя розглядається як спосіб фіксування, накопичення та оцінювання індивідуальних досягнень школяра з особливостями психофізичного розвитку протягом певного періоду навчання. Укладання портфоліо допомагає вчителю:

- розкривати індивідуальні можливості дитини;
- стежити за динамікою навчальних досягнень учня за певний проміжок часу;
- визначати ефективність та відповідність індивідуального навчального плану можливостям дитини, відтак коригувати його;
- стежити за розвитком соціалізації та формуванням особистості учня;
- здійснювати зворотний зв'язок між дитиною, батьками, учителем.

Розділи портфоліо вчителя, які він добирає для кожної дитини з особливостями психофізичного розвитку, що навчається в інклюзивному класі:

Титульна сторінка (прізвище, ім'я, по батькові дитини; навчальний заклад, клас; контактна інформація).

Розділ «Досягнення учня в навчанні»

Сторінки: Рідна мова. Математика. Читання.

До сторінок мають входити: контрольні та самостійні роботи (відповідно до навчальної програми); завдання, спрямовані на усунення помилок допущених у роботах; зразки робіт, що виконуються щоденно та домашніх робіт, підсумкові атестаційні відомості (за четверть, навчальний рік).

Розділ «Соціальна компетентність учня»

Містить записи вчителя про особливості співпраці учня з однокласниками на уроці, у позаурочний час; особливості спілкування з однолітками, дорослими, коло друзів. Важливо зазначати причини труднощів соціалізації (особливості поведінки, комунікативної діяльності), а також позитивні аспекти, що є підґрунтям для поліпшення соціальних контактів дитини.

Розділ «Суспільна робота учня»

Доручення, які дитина виконує в класі, у школі; участь у суспільно-корисній праці, подяки за виконане тощо.

Розділ «Творчі роботи учня»

Тут вміщуються творчі роботи, які не увійшли до портфоліо учня. Якщо виконана об'ємна робота (виріб), треба помістити її фотографію. Якщо дитина брала участь у виставці або конкурсі, то вказується інформація про цей захід: назва, коли, де і ким проводився.

Розділ «Відгуки і побажання»

Подаються висновки та побажання за результатами навчального року.

3.6. Орієнтовна структура портфоліо методиста

1. Нормативно-правові документи з питань освіти.
2. План роботи методиста.
3. Візитка методиста (ПШБ, посада, питання (напрями роботи), якими займається; школи, яким надає допомогу; час консультацій; дні роботи в ЗНЗ тощо).
4. Проблемне питання, над яким працює методист.
5. Навчально-методичне забезпечення з предмета (напрямку роботи).
6. Структура методичної роботи.
7. Якісний склад педагогічних кадрів.
8. Підвищення кваліфікації педагогів на курсах в обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.
9. Плани роботи методичних заходів (окремо матеріали семінарів: план проведення, методичні рекомендації, матеріали виступів, сценарії заходів, конспекти уроків, презентації; графіки проведення засідань методичних об'єднань, творчих груп, постійно діючих семінарів тощо).
10. Опорні та базові навчальні заклади.
11. Робота з молодими педагогами.
12. Робота з нефахівцями.
13. Робота з обдарованими дітьми.
14. Профільне навчання (навчально-методичне, кадрове забезпечення) та допрофільна підготовка, мережа шкіл, наявність класів із поглибленим вивченням предметів.
15. Вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду (адреса, автор, тема досвіду; термін вивчення; форма узагальнення; терміни звітності).
16. Надання адресної методичної допомоги (методичні дні в навчальних закладах, консультації тощо).
17. Моніторинг упровадження інноваційних педагогічних технологій.
18. Підготовка та видання методичних рекомендацій.
19. Питання, підготовлені та винесені на засідання ради районного методичного кабінету, колегії відділу освіти.
20. Результати роботи методиста (звіти: графіки результативності з порівняльною характеристикою).

3.7. Експертиза та оцінювання професійного портфоліо

Загальні принципи оцінювання портфоліо

1. Творчий підхід до створення портфоліо.
2. Міра обґрунтованості матеріалів.
3. Глибина і практична значущість матеріалів.
4. Наявність вираженої авторської позиції при розробці матеріалів.
5. Спосіб подачі матеріалів.
6. Оформлення портфоліо та ін.

Механізм оцінювання портфоліо включає оцінку процесу й характеру роботи над ним; оцінюються окремі розділи, рубрики і презентація продукту діяльності.

Головне в оцінюванні – мета створення портфоліо.

Ознаки ефективного портфоліо

1. Відображає прогнозовані результати (вказані в програмі самоосвіти), яких вчитель планує досягти.
2. Містить зразки робіт, виконаних протягом певного періоду і в окремі відрізки часу.
3. Включає роботи, що демонструють технологічну компетентність учителя.
4. Містить матеріали, у яких оцінюється робота вчителя адміністрацією, учнями, батьками, громадськістю.

Орієнтовні критерії оцінювання портфоліо

Варіант 1

1. Повнота інформації про педагогічну діяльність.
2. Логічність відбору змісту матеріалу.
3. Логічність структуризації досягнень.
4. Можливість шкалювання.
5. Зрозумілість передачі інформації.
6. Правильність оформлення матеріалів.
7. Авторські знахідки.

Варіант 2

1. Повнота і системність представлення професійних досягнень.
2. Адекватність вмісту портфоліо специфіці професійної діяльності; авторський характер документа.
3. Інформативність портфоліо.
4. Результативність професійної педагогічної діяльності.
5. Ефективність професійної педагогічної діяльності.
6. Сформованість здібностей до професійної самоорганізації.
7. Наявність динаміки позитивних змін у професійній діяльності педагога.
8. Інноваційність професійної діяльності педагога (інноваційність освітніх результатів, засобів педагогічної діяльності, вклад у просування інновацій).
9. Культура оформлення портфоліо.
10. Бачення перспектив розвитку професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, портфоліо як освітня технологія надає можливості для формування професійних компетенцій педагога завдяки відстеженню індивідуальної траєкторії розвитку, збору його індивідуальних робіт; аналізу динаміки особистого зростання; розвитку особистісних якостей, необхідних для забезпечення конкурентоспроможності фахівця (критичного мислення, творчих здібностей, інформаційних компетенцій, набуття досвіду в умовах конкуренції). Зазначене вище дозволяє визначити технологію портфоліо як педагогічну умову для успішного формування професійних компетенцій, які є важливою складовою педагогічної майстерності вчителів.

Подальші дослідження ми присвяtimo проблемі створення й впровадження технології портфоліо учня та перевірці ефективності його результатів.

Ну, що ви вже готові створити власне *професійне портфоліо*? Якщо так, то вперед!

Бажаємо всім успіхів і маємо щирю надію, що розроблені матеріали допоможуть багатьом.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григорьева О.Ю. Реализация технологии «портфолио» в процессе подготовки мастера профессионального обучения / О.Ю. Григорьева // Среднее образование. – 2010. – №5. – С. 36-38.
2. Куку С.Ю. Електронні портфоліо та веб-портфоліо / С.Ю. Куку // Наукові записки НаУКМА; том 73: Комп'ютерні науки. – 2007. – С. 23-26.
3. Набока О.Г. Використання технології портфоліо у фаховій підготовці майбутніх економістів / О.Г. Набока // Науково-методичний збірник «Проблеми трудової і професійної підготовки». Вип. 15. – 2010. – С. 170-176.
4. Смолянинова О.Г. Электронный портфолио в подготовке студентов гуманитарных специальностей // XXI Ежегодная международная конференция-выставка ("ИТО-2011") [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.bitpro.ru/ito/main>.
5. Фільо І.Є. Технологія е-портфоліо в професійній підготовці інженерних фахівців / Теорія та методика електронного навчання: [збірник наукових праць]. Вип. II. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2011. – 409 с.
6. Васильченко Л. Технологія портфоліо в освіті // Управління школою. – 2007. – № 13. – С. 19-24.

Орієнтовний проект Положення про портфоліо педагога

1. Загальні положення

1) Портфоліо вводиться з метою підтримки творчої педагогічної діяльності вчителів, популяризації індивідуальних професійних досягнень і результативності їх роботи, підвищення професійної компетентності педагогів та їхньої ролі у виконанні основних завдань Програми розвитку позашкільного навчального закладу.

2) Завданнями портфоліо є:

- підготовка педагогів до роботи в інноваційному режимі;
- визначення напрямів та орієнтирів особистісного і професійного розвитку;
- формування мотиваційного поля успішної діяльності педагогів, розвиток ключових компетенцій;
- підвищення акмеологічної культури педагогів, стимулювання їх до вищих професійних досягнень, орієнтація на педагогічний успіх;
- розвиток рефлексії педагогів, умінь діагностувати результати власної діяльності.

2. Структура портфоліо:

1) Портфоліо – це набір матеріалів за певний проміжок часу, який дає можливість зробити висновок про професійну діяльність педагога.

2) Портфоліо педагога може мати наступну структуру:

- загальні відомості (анкетні відомості; звання та нагороди; відомості про підвищення кваліфікації; результати атестації);
- результати навчально-виховної діяльності (розділ включає матеріали, що показують динаміку педагогічної діяльності):
 - навчальні програми гуртка (комплексні, інтегровані, авторські, інноваційні);
 - анотація власного досвіду роботи, у якій зазначено провідну ідею, мету, новизну, практичну значущість;
 - розробки уроків;
 - розробки занять гуртка;
 - результати участі вихованців у конкурсах, фестивалях, змаганнях, виставках;
 - проектні, творчі, дослідницькі роботи вихованців;
 - інформація про організацію виховної роботи з вихованцями;
 - результати моніторингу якості навчально-виховного процесу;
 - матеріали роботи з батьками вихованців;
 - відгуки органів управління освітою, наукових установ, громадських організацій тощо, що висвітлюють творчі здобутки педагога.
- науково-методична діяльність (у розділі розміщують методичні матеріали, що свідчать про роботу педагога з розвитку професійної компетентності):

- власні методичні розробки: методичні рекомендації, науково-методичні посібники тощо;
- публікації у фахових виданнях;
- творчі роботи, виконані на курсах підвищення кваліфікації;
- матеріали виступів на педагогічних радах, семінарах;
- інформація про участь у роботі конференцій, майстер-класів, творчих груп, методичних об'єднань району, області;
- результати участі у професійних і творчих конкурсах;
- інформація про участь в експертній роботі;
- матеріали про організацію самоосвітньої роботи педагога.

3) У портфоліо можуть бути представлені фото-, відеоматеріали, що висвітлюють творчі здобутки педагога та його вихованців.

3. Оформлення портфоліо

Портфоліо педагога являє собою папку-накопичувач з файлами згідно з визначеною в закладі структурою. Педагог має право включати додаткові розділи, рубрики, матеріали, елементи оформлення, які підкреслюють його індивідуальність, педагогічний почерк.

Папка й зібрані матеріали повинні мати естетичний вигляд. Методисти надають допомогу в організації роботи зі створення портфоліо.

4. Презентація портфоліо

Презентація портфоліо проводиться публічно на засіданні атестаційної комісії (може проходити у формі виставки навчально-методичних матеріалів). Мета презентації – за короткий час показати результати виконаної роботи за певний період часу.

ПРОФЕСІЙНЕ ПОРТФОЛІО: ТЕРИТОРІЯ УСПІХУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 10.05.2016 р.
Формат 64x80/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк – принтер. Тираж 100 прим.
Зам. № 234

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна, 39/63,
Кіровоград, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення освітнього
процесу КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна,
39/63, Кіровоград, 25006